

Program aktivní péče o ohrožené druhy motýlů Zlínského kraje

Zerynthia polyxena

1. Výchozí informace

1.1 Taxonomická charakteristika

1.1.1 Nomenklatura

Pestrokřídlec podražcový - *Zerynthia polyxena* (Denis & Schiffermüller, 1775)

Slovensky: pestroň vlkovcový

Anglicky: Southern Festoon

1.1.2 Taxonomie

Rod: *Zerynthia* (pestrokřídlec)

čeleď: *Papilionidae* (otakárkovití)

1.1.3 Popis – velký pestrobarevný motýl, délka př. křídla 23 – 30 mm, viz. tab.

1.1.4 Hybridizace

Nebyla zjištěna.

1.2 Rozšíření

1.2.1 Celkové rozšíření

Areál Pontomediterránní druh. Od východní Francie, přes Itálii, Balkánský poloostrov, na severu po Rakousko, Českou republiku a Slovensko; na východ po jižní část evropského Ruska a Malou Asii.

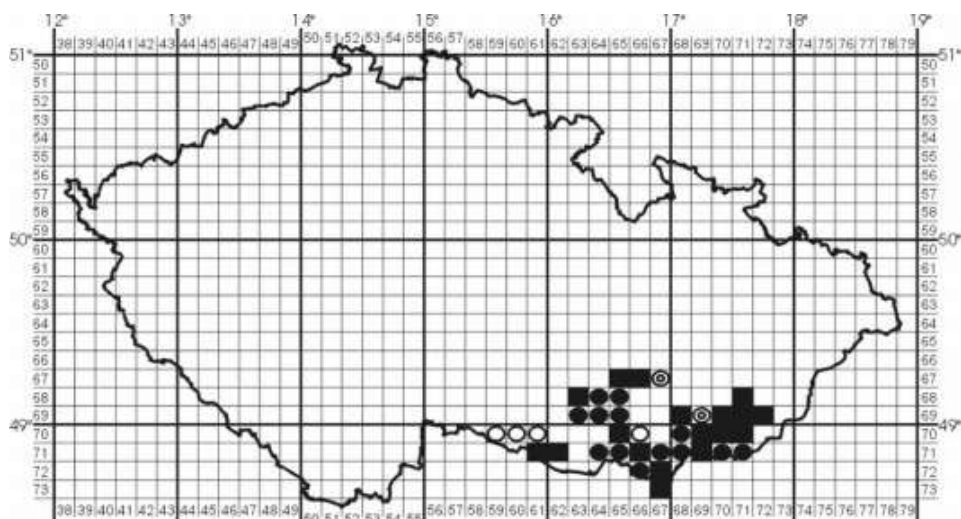
1.2.2 Rozšíření v ČR

1.2.2.1 Historické rozšíření

Druh byl vždy striktně vázaný na oblast **P**anonie.

1.2.2.2 Recentní rozšíření

Druh je rozšířen lokálně na jižní a jihovýchodní Moravě, z některých oblastí (např. okolí Uherského Hradiště, Brna či Ivančic) je však v posledních letech hlášena výrazná expanze na nové lokality (F. Kopeček pers. com.). Ojedinelé nálezy v Čechách a na severní Moravě zcela jistě pocházejí z divokých introdukcí, stejně jako výskyt podražce (Beneš et al. 2002, Tolman 1952).

1.3 Změny početnosti a rozšíření druhu

Ani v minulost nebyl nikdy hojně rozšířený. Redukce lokalit proběhla hlavně v 60. – 70 letech. V posledním desetiletí v oblasti uherskobrodská a uherskohradištska se mírně šíří.

1.4 Biologie a ekologie druhu

1.4.1 Nároky na prostředí

Bylinné lemy nížinných řek, mezofilní a xerofilní křoviny, okraje panonských dubohabřin, paseky a světliny v lužních lesích; nejdůležitějšími stanovišti se v současnosti zdají být násypy železničních tratí, říční navigace a okraje silnic, staré opuštěné sady a vinohrady, vhodné poloruderální plochy v zastavěných územích obcí a také lemy extenzivně obhospodařovaných trvalých zemědělských kultur.

1.4.2 Rozmnožování a životní strategie

Univoltinní druh. Výskyt imág od dubna do počátku června. Samice klade vajíčka těsně vedle sebe (jednotlivě nebo malé skupiny do 30 ks) na osluněné podražce na spodní stranu listů v horní části živé rostliny, méně často na svrchní stranu, na stonek, nebo květní poupata. Rozmístění vajíček souvisí s charakterem výskytu živé rostliny (menší husté trsy). Po 2 - 3 týdnech se líhnou housenky, jež bývají často napadány blanokřídlými parazitoidy. Housenky druhého instaru se rozlézají po rostlině a přelézají na rostliny v blízkém okolí snůšky. Většinu času tráví přichycené na spodní straně listů podražce. Vývoj do zakuklení trvá 5-7 týdnů. Kuklí se při zemi zpravidla ve vodorovné poloze kremastrem a opaskem upevněná na polehlých stéblech trav, opadaných větvičkách, na zdech blízkých budov apod.. Kukla přezimuje (Höttinger 2003, Janda 1991). Chování ani populační biologie dosud nestudovány. Dospělci jsou pomalí letci, heliofilní a obvykle se nevzdalují ze stanoviště. Přeletující imága jsou však jednotlivě zastižena i dále od porostů podražce. Pohlavní strategií samců je patrolování (Höttinger 2003, Trattnig & Gepp 1989).

1.4.3 Potravní ekologie

V ČR jsou larvy striktně monofágní na listech podražce křovištního (*Aristolochia clematidis*). Imága sají nektar na řadě nektaronosných rostlin (např. plicníku a zběhovce).

1.4.4 Pohyb a migrace

Dospělci jsou pomalí letci, heliofilní a obvykle se nevzdalují ze stanoviště. Přeletující imága jsou však jednotlivě zastižena i dále od porostů podražce. Pohlavní strategií samců je patrolování.

1.4.5 Role v ekosystému

1.5 Příčiny ohrožení

Populace bývají koncentrovány na plochy o několika málo čtverečních metrech, na nichž rostou porosty podražce. Motýla ohrožuje zalesňování lesních luk a lemů, a neplodných ruderálů, na nichž se uchýlil podražec. Kolonie motýla mohou zničit nevhodně časovaná (jarní) seč nebo chemická likvidace porostů na náspech a hrázích, úlety pesticidů z okolní zemědělské krajiny, nebo předjarní vypalování stařiny.

1.6 Význam

Evropsky významný druh – Natura 2000.

1.7 Statut ochrany

1.7.1 Statut ochrany v ČR

Vyhláška č. 395/1992 Sb. zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody – kriticky ohrožený
Červený seznam bezobratlých ČR – zranitelný
Červený seznam fauny Zlínského kraje – ohrožený

1.7.2 Statut ochrany v okolních zemích

SR – ohrožený druh

1.7.3 Ochrana na mezinárodní úrovni

Červený seznam IUCN - ne
Směrnice o stanovištích EU 92/43 - příloha IV
Bernská úmluva - ano

1.8 Dosavadní opatření pro ochranu druhu

1.8.1 Specifická ochrana v ZLK

V ZLK není žádná EVL, kde je tento druh hlavním předmětem ochrany. Probíhá intenzivní mapování výskytu. Připravuje se zpracování dat výskytu do územně plánovací dokumentace a projednání ochrany lokalit s uživateli pozemků.

1.8.2 Nespecifická ochrana v ČR

V ČR je tento druh ochraně přírody poměrně dobře znám. Péče o chráněná území s výskytem tohoto druhu je postupně upravována tak, aby vyhovovala bionomii motýla. Špatná je situace mimo zvláště chráněná území, kde je často zlikvidován při specifické údržbě lokalit (likvidace ruderalních porostů podél žel. tratí apod.) Druh je zařazen mezi evropsky významné druhy, což může podpořit snahy o progresivnější ochranu lokalit ve volné krajině.

2. Cíle programu péče

1. Zmapování výskytu v ZLK
2. Přenesení dat výskytu do plánovacích dokumentací a projednání s uživateli pozemků
3. Zajištění vhodného managementu vybraných lokalit
4. Podpora slabých populací podzimmím rozsazováním živných rostlin z bohatých stanovišť.

3. Plán opatření

3.1 Péče o druh

Druh je co do kvality obývaného biotopu poměrně nenáročný (viz výše). Limitujícím faktorem jeho výskytu je přítomnost živné rostliny larev. Slabší populace je možné podpořit výsevem (přesazením) živných rostlin – PR Kovářův žleb. Rovněž je možné pokusit se o založení nové populace v PR Rovná hora, kde je zajištěn náležitý management. Nejprve však bude nutné vysadit dostatečné množství živných rostlin a na základě monitoringu vytipovat bohatou populaci k odběru housenek.

3.2 Péče o biotop

Lokality výskytu nevyžadují aktivní péči (kosení apod). Pro zachování druhu postačí pasivní péče formou nepovolení zalesňování lesních luk a lemů, a neplodných ruderalů, na nichž se

uchytil podražec, omezení nevhodně časované (jarní) seče porostů na náspech a hrázích, úletu pesticidů z okolní zemědělské krajiny, nebo zákazu předjarního vypalování lokalit výskytu motýla. Je však občas třeba bránit lokality před sukcesními procesy (podzimní vysekávání náletových dřevin a jejich likvidace prováděná mimo území lokalit).

3.3 Územní ochrana

Je zajištěna pouze v PR Kovářův žleb.

3.4 Monitoring stavu populace

Monitorovat se budou imága i larvy. Imága zaznamenáváme na lokalitách od konce dubna do konce května, larvy se vyskytují na listech podražce od konce května do půli června. Kromě počtu exemplářů zaznamenáváme na každé lokalitě jak velký je v daném roce rozsah výskytu, jaký management probíhá v daném roce na stanovištích jednotlivých kolonií a jaký je vztah mezi managementem a relativní početností motýla.

Všechny ověřené lokality výskytu budou zdokumentovány fotograficky, zakresleny jednotlivě do map 1:10 000 a celkové rozšíření do mapy 1:350000, centra výskytu motýlů budou zaměřeny GPS, každé území bude stručně popsáno (lokalizace, biota, stav, relativní početnost živné rostliny, vyhodnocení managementu). Terénní práce proběhnou vždy od 20.4. do 10.6. Monitorovatel si během monitoringu zapisuje i ostatní pozorované druhy denních motýlů na lokalitě plus jejich relativní početnosti.

Získané informace budou zpracovány v písemné i elektronické podobě včetně mapové a fotografické dokumentace a předány místně příslušným orgánům ochrany přírody – Krajský úřad Zlínského kraje, Správa CHKO Bílé Karpaty v Luhačovicích a Agentura ochrany přírody a krajiny ve Zlíně a poskytnuty pro projekt Mapování motýlů ČR Entomologickému ústavu AV ČR.

3.5 Výzkum

Není v plánu.

3.6 Výchova a osvěta

O problematice ochrany druhu (rodu) bude zpracována prezentace pro přednášky na odborných seminářích a školách.

4. Zhodnocení pravděpodobné účinnosti navržených opatření

Předpokládají se možná rizika při realizaci plánovaných opatření – likvidace živných rostlin chemickým ošetřením (tratě), skládkováním materiálu v okrajích kultur.

5. Plán realizace

5.1 Poradní sbor

Pavel Šnajdara, Krajský úřad Zlínského kraje

Petr Pavelčík, Krajský úřad Zlínského kraje

Magdaléna Richtárová, Krajský úřad Zlínského kraje

František Kopeček, Městský úřad Uherský Brod

Jiří Beneš, Entomologický ústav BC AV ČR

5.2 Finanční zajištění záchranného programu

Roční náklady na monitoring a podpůrné výsevy živné rostlin ca 10.000,- Kč zajistí Krajský úřad ZLK

5.3 Organizační zajištění a časové rozvržení jednotlivých úkolů záchranného programu

Realizace projektu je řízena pověřeným pracovníkem KÚ ZLK – P. Šnajdara.

rok	opatření	řešitel
2008 - 2010	Zmapování výskytu <i>Z. polyxena</i> v ZLK	ČSOP
2011 - 2012	Předání dat výskytu a projednání s uživateli pozemků	KÚ ZLK
průběžně	Monitoring stavu lokalit	ČSOP
průběžně	Výsevy resp. rozsady živných rostlin v PR Kovářův žleb, PR Rovná hora, Drslavské Čupy, Terasy, Vrchové, Rašovy	ČSOP
2012	Pokusné založení nové kolonie na lokalitě s nejvyšším zastoupením podražce.	ČSOP

6. Literatura

Králíček M., Gottwald A., 1984: Motýli jihovýchodní Moravy I. *Muzeum J.Á.Komenského v Uherském Brodě ve spolupráci s OV ČSOP v Uherském Hradišti*, 112 pp.

Hrabec J., Šnajdara P., 1999: Chráněná území okresu Uherské Hradiště. *ZO ČSOP „Uherskohradištsko“ ve spolupráci s OkÚ Uh.Hradiště a ZO ČSOP Scila Vlčnov a ZO ČSOP „Zelené údolí“ u Doubrav*.

Bílé Karpaty - chráněná krajinná oblast č. 8, 1991: (Faunistický průzkum; 8 :16- 20). *Správa CHKO Bílé Karpaty, Luhačovice*

Bělín V., 1999: Motýli České a Slovenské republiky. Vít Kabourek, Zlín (96 pp)

Beneš J., Konvička M., Dvořák J., Fric Z., Havelda Z., Pavlíčko A., Vrabec V., Weidenhoffer (eds.) (2002) Denní motýli České republiky: rozšíření a ochrana I., II. [Butterflies of the Czech Republic: Distribution and conservation I., II.]. SOM, Praha. 857 pp.

Konvička M. a Beneš J. (2006): Metodika monitoringu evropsky významného druhu pestrokřídlec podražcový (*Zerynthia polyxena*). Unpubl. 4 pp. MS, Praha: AOPK ČR.

7. Přílohy

Dokumentace lokalit, mapa rozšíření v ZLK, výsledky pravidelného monitoringu

Zpracoval: Pavel Šnajdara, kontakt: tel.zam.: 577043362, pavel.snajdara@kr-zlinsky.cz
4.4.2008 Zlín

Schválil: